

SİYASETİN MESLEKLEŞMESİ
Türkiye’de Milletvekillerinin Sosyal Profili
ve Siyasal Profesyonelleşmesi

Büşra Özen

Matbu

Matbu Kitap – 24
Sosyoloji – 12

Büşra Özen, *Siyasetin Meslekleşmesi: Türkiye’de Milletvekillerinin Sosyal Profili
ve Siyasal Profesyonelleşmesi*

Genel Yayın Yönetmeni: Lütfi Sunar
Editör: Yusuf Temizcan
Tasarım: iyicalismalar.tr

Baskı & Cilt:
Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43
Bahçelievler/İstanbul
kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)

ISBN: 978-605-9253-26-0

© Matbu Kitap, 2025

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Matbu Kitap
Akfırat Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı. No: 3 Tuzla İstanbul
matbukitap@gmail.com | www.matbukitap.com

Büşra Özen

SİYASETİN MESLEKLEŞMESİ

Türkiye’de Milletvekillerinin Sosyal Profili
ve Siyasal Profesyonelleşmesi

Matbu

*Manevi desteğiyle aslında bu
Çalışmayı o inşa etti.
Anneme...*

Sosyoloji Dizisi

Bu dizi, güncel toplumsal sorunları ele alan araştırma metinlerine yer vermek üzere oluşturulmuştur. Toplumsal sorunların anlaşılması ve çözümü için kapsayıcı ve kuşatıcı bakış açılarına ihtiyaç bulunmaktadır. Matbu, nitelikli araştırma metinlerini yayımlayarak bu bakış açısının oluşturulmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Dizideki Diğer Kitaplar

Lütfi Sunar, *Türkiye’de Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik*

Cenk Beyaz, *Göç ve Aidiyet: Kırsal Göçmenin Memleketine Bağlılığını Sürdürme Mücadelesi*

Osman Ülker, *Kültür ve Din: Türkiye’de Sanat Alanının Üretimi (1923-1980)*

Elyesa Koytak, *Mesleğin Dönüşümü: Hekimler ve Avukatlar*

Özcan Garan, *Kutsal Zamanın İzinde: Muhafazakâr Orta Sınıflar Özelinde Kutsal Zamanın Sosyokültürel ve İktisadi Anlamı*

Büşra Özen, lisans eğitimini 2017 yılında, yüksek lisans eğitimini 2020 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, doktora eğitimini de 2024 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Arş. Gör. Dr. olarak çalışmaktadır. Meslek sosyolojisi, siyaset sosyolojisi ve dijital sosyoloji ilgilendiği alanlar arasındadır.

İçindekiler

Önsöz	xi
Giriş	1
Siyasetin ve Siyasetçilerin Profesyonelleşmesi	13
Araştırmanın Metodolojisi	83
1980'den Günümüze Meclisin Demografisi	111
Mecliste Profesyonelleşme Düzeyleri ve Biçimleri	247
Sonuç	381
Kaynakça	415
Dizin	426

Kısaltmalar

AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DEHAP	Demokratik Halk Partisi
DEP	Demokrasi Partisi
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokratik Toplum Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
FP	Fazilet Partisi
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi
HDP	Halkların Demokrasi Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
HP	Halkçı Parti
MÇP	Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MGK	Milli Güvenlik Konseyi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	Milli Nizam Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
ÖZDEP	Özgürlük ve Demokrasi Partisi
RP	Refah Partisi
SHP	Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SODEP	Sosyal Demokrasi Partisi
SP	Saadet Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
YSP	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi

Önsöz

Günümüz dünyasında profesyonelleşme, hemen hemen her alanda büyük dönüşümler meydana getiriyor. Bütün alanlar gibi siyasetin de küresel anlamda profesyonelleştiğini görüyoruz. Günümüz siyasal sistemlerinde, siyasetin bir meslek haline gelmesi olgusu, yalnızca siyasi aktörlerin bireysel kariyer tercihlerine değil; aynı zamanda siyasal yapıların işleyişine, temsil mekanizmalarına ve toplumsal beklentilere de doğrudan etki etmektedir. Siyasetin meslekleşmesi, yalnızca bir teorik tartışma değil, aynı zamanda siyasal katılımın niteliği ve demokratik süreçlerin işleyişi bağlamında kapsamlı bir incelemeyi gerektirir.

Bu çalışmada Türkiye’de siyaset yapma biçimlerinde yaşanan değişimi milletvekilliğinin profesyonelleşmesi üzerinden ele aldım ve yaşanan dönüşümün izlerini sürerek kapsamlı bir perspektif geliştirdim. Konuyu çok boyutlu bir şekilde nicel göstergelere dayalı olarak inceledim. Türkiye’de alanla ilgili ilk inceleme olarak bundan sonraki çalışmalara da temel teşkil edeceğini düşünüyorum.

Çalışmamda, siyasal alanın profesyonelleşmesini milletvekillerinin sosyal profilleri üzerinden detaylı bir şekilde analiz ettim. Bu bağlamda, özellikle milletvekillerinin siyasete girdikleri yaş, cinsiyet, eğitim, milletvekilliği öncesi meslekleri, partileri,

seçim çevreleri gibi bir dizi nitelikleri ile ilişkili analizlerle siyasetteki meslekleşme olgusunu çok boyutlu olarak inceledim. Bu çerçevede çalışmam, hem teorik hem de pratik düzeyde yeni açılımlar sunarak, siyasetin işleyişine dair kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu kitap, uzun ve zorlu bir akademik yolculuğun ürünü olarak ortaya çıktı. Süreç boyunca, beni motive eden, destekleyen ve yönlendiren birçok kişi ve kurumun katkıları olmasaydı, çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı. Bu nedenle, çalışmamın başlangıcında bu destekleri takdirle anmayı bir borç bilirim.

Her şeyden önce, danışmanım Prof. Dr. Lütfi Sunar'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Kendisinin desteği olmasa doktorayı dört yılda tamamlayamazdım. Akademide oldukça yaygın olan şikayet kültürüne kapılmadan, her zaman motive olamasak da sistematik çalışmayla aşılamayacak bir şey olmadığını kendisini gözlemleyerek öğrendim. Birlikte çalışmak çok öğretici ve keyifliydi. Her yorulduğumda ve umutsuzluğa kapıldığımda beni yeniden motive ettiği için kendisine minnettarım.

Çalışmamı farklı aşamalarda defalarca okuyarak önemli geri bildirimleriyle geliştiren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın, Prof. Dr. Yunus Kaya, Dr. Öğr. Üyesi Elyesa Koytak ve Doç. Dr. Fazıl Baş'a teşekkürü bir borç bilirim. Analiz sürecinde büyük yardımlarda bulunan Doç. Dr. M. Fevzi Esen'e de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitabın yazım aşamasında bir yılını Bournemouth University'de misafir araştırmacı olarak geçirdim. Bu aşamada beni finansal olarak destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Bu süreç bana yeni bir akademik bir rol model kazandırdı. Bournemouth University'de geçirdiğim bir yılda bana çok kıymetli katkılar sunan ve akademiye bakışımı değiştiren Prof. Dr. Darren Lilleker'a minnettarım.

6 yaşımdan beri daimi destekçim olan, kariyer patikalarında benzer adımlar attığımız, güvenilir dostum Arş. Gör. Gizem Ayşe Arıkan Akçay’a sonsuz teşekkürler. Kendisi hayatımın her aşamasında dayanağım oldu. Akademinin bana kazandırdığı, her anımda beni destekleyerek yükümü hafifleten ve pozitif düşünmeye sevk eden canım arkadaşım Arş. Gör. Ece Bengi Sağlamer Tüfekçioğlu’na; samimiyetine her zaman inandığım, destek ve motivasyonunu hiçbir zaman eksik etmeyen güzel dostum Hatice Bayram’a; yaşadığı o kadar zorluğa rağmen akademiye emin adımlarla ilerleyen ve birbirimizi hep ileriye taşıdığımız inandığım güzel dostum Arş. Gör. Merve Şahin’e; hayattaki güçlü duruşuyla ve mücadelesiyle beni her zaman etkileyen ve uzak olsak da her daim birlikte hissettiren Elif Soysal’a; besleyici bir çalışma arkadaşı olan Sedat Karal’a samimiyetle teşekkürlerimi sunarım.

Ailem bu zorlu süreçte uzak olsak da her daim yanımda hissettirdiler. Maddi ve manevi destekleri hep benimle oldu. Bana sürekli güç veren güzel destekçilerim babam, abim, ablam ve yeğenime sonsuz teşekkür ederim. Ancak burada bir kişiye parantez açmam gerekir. Bu hayatta tanıdığım en güçlü kadın ve en yakın arkadaşım olan annem Semahat Özen’e içtenlikle teşekkür ederim. Adım atacak halim ve hevesim kalmadığında hep ondan destek aldım. Manevi desteğiyle aslında bu çalışmayı o inşa etti. Bu çalışmayı anneme ithaf ediyorum.

Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde benimsediğimiz “hayat için sosyoloji, hayatın içinden sosyoloji” yaklaşımı, sosyolojinin toplumsal hayatın tüm dinamiklerini anlamaya ve açıklamaya odaklanması gerektiğini vurguluyor. Bu yaklaşım, akademik çalışmaların yalnızca teorik bir birikim oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal gerçekliklere dokunarak somut çözümler ve öneriler sunmasını esas alıyor. Aslında böyle bir çalışmanın ortaya çıkma hikayesi de bölümün kazandırdığı

bu yaklaşımdan kaynaklanıyor. Nitekim bu eser, siyasetin meslekleşmesi olgusunu teorik bir zeminden Türkiye'nin siyasal ve toplumsal dönüşümlerine dair kapsamlı bir kavrayış sunan ampirik bir zemine çekiyor.

Bu kitabın Türkiye'de sosyolojinin gelişimine katkı sunması umuduyla...

Giriş

Meslek olarak siyaset, sosyolojinin öncü isimlerinden olan Max Weber'in derinlemesine incelediği bir konudur. Weber, "nasıl siyaset yapmalıyız?" sorusunu değil "siyaset adamı, siyasetçi olmak nasıl bir şeydir?" sorusunu yanıtlamaya çalışır. Weber'e referansla, siyaseti meslek haline getirmiş siyasetçileri incelemenin ve bunu gerek bireysel gerekse toplumsal bağlamda araştırmanın önemli olduğunu görebiliriz.

Uğraş (occupation) dışarıdan kolayca ulaşılabilirken, meslek (profession) sürekli bir iştir ve özel bilgi, beceri ve eğitim gerektirir. Profesyonelleşme ise bir mesleğin eğitim ve nitelik gereksinimi ile daha üst düzey hale gelmesini aynı zamanda belirli faaliyetler bütünüünün bir mesleğe dönüşüm sürecini ifade eder. Profesyonelleşme veya meslekleşme, sosyal bir süreçtir ve herhangi mesleğin yetkinleşmesini ifade eder. Bir mesleği neyin oluşturduğu genellikle tartışmalı bir meseledir. Profesyonelleşme, kabul edilebilir niteliklerin, en iyi uygulamayı tavsiye edecek ve meslek mensuplarının davranışlarını denetleyecek bir veya daha fazla meslek birliğinin ve kalifiye olanların kalifiye olmayan amatörlerden bir dereceye kadar ayrılmasıyla (profesyonel sertifikasyon) sonuçlanma eğilimindedir. Ayrıca,

mesleği yabancıların, amatörlerin ve vasıfsızların girişine kapatarak “mesleki kapanma” yaratması da muhtemeldir. Siyasal profesyonelleşme ise gönüllü bir görevden seçilmiş temsilciler tarafından yapılan tam zamanlı ve ücretli faaliyete geçiş sürecini kapsar. Siyasetin profesyonelleşmesi giderek yaygınlaşan küresel bir eğilimdir. Bireysel düzeyde yeni bir meslek olarak profesyonel siyasetçiler ortaya çıkarken makro düzeyde profesyonelleşme çok sayıda kişinin siyaseti meslek edinmesi ve uzun süre siyasi alanda yer almasıyla gerçekleşir. “Siyaset için” yaşayan geleneksel siyasetçilerin yerini artık “siyaset sayesinde” yaşayan yeni tarz siyasetçiler almaya başlar. Siyasal hayatın yapısı ve işleyişine bağlı olarak bu değişim farklı ülkelerde farklı düzeylerde ortaya çıkar.

Siyasetçilerin ağırlıklı olarak kişisel donanım ve siyaset dışı dünyada önemli başarılarla karakterize edilen bireyler arasından seçildiği “altın çağ”dan, siyasetçilerin “parti müdavimleri” arasından seçilme eğiliminde olduğu bir çağa doğru ilerledik. Parti sadakati, siyasi deneyim ve siyasi hiyerarşideki güç pozisyonları, yasa koyucu için önemli varlıklar haline geldi (Eliassen & Pedersen, 1978, s.291). Siyasetin profesyonelleşmesi güçlenerek devam ederken her ülkenin kendi tarihsel ve toplumsal bağlamı bu değişimin etkisinin boyutunu ve hızını biçimlendirdi. Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde “parti müdavimi” olmayan pek çok insan da siyasete dahil edilebilir hale geldi. Burada siyasetin çok yönlü bir mekanizmaya dönüştüğü söylenebilir.

Okuduğunuz bu çalışmanın temel amacı; 1980 sonrasındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (TBMM) sosyal ve mesleki kompozisyonu ortaya çıkarmak ve bu çerçevede TBMM’deki milletvekillerinin profesyonelleşme düzeyini anlamak ve analiz etmektir. Tüm bunlara ek olarak siyasetçilerin siyaset öncesi köken mesleklerinin siyasetçi olmalarında çok etkili olduğu yaygın olarak tartışılır. Bu bağlamda bu araştırmanın amaçlardan biri

de siyasi pozisyonlara erişimde köken mesleklerin etkisini de ortaya çıkarmaktır.

Elinizdeki bu araştırma 3 ana soru etrafında şekillenmiştir.

1. 1980'lerden günümüzde kadar TBMM'de milletvekillerinin sosyal kompozisyonu nasıldır?
2. Türkiye'de milletvekilliği mesleğindeki profesyonelleşme düzeyi nedir?
3. Milletvekillerinin köken meslekleri ile profesyonelleşme düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

Bu araştırma, siyasi temsil üzerine teorik tartışmayı ilerletmekten ziyade 1980-2023 yılları arasında TBMM'nin değişen ve devam eden temsil kalıplarını incelemektedir. Dolayısıyla bu araştırma siyaseti meslek haline getirmiş siyasetçileri ve siyasette profesyonelleşmeyi güncel verilerle açıklama çabası içerisindedir. Türkiye özelinde siyasette profesyonelleşme olgusu nicel veya nitel analizle incelenmemiştir. Bu nedenle bu araştırma bahsedilen boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Siyasetçilerin Profesyonelleşmesi Daha Önce Nasıl Ele Alındı?

Yasama elitinin dönüşümünü profesyonelleşme açısından incelemek (N. Allen vd., 2020; Beauvallet & Michon, 2010; Cairney, 2007; Codato, 2017; Di Capua vd., 2022; Eliassen & Pedersen, 1978; Fawcett & Corbett, 2018; Liñeira & Muñoz, 2018; Pilotti, 2019; Saalfeld, 1997; Squire, 2007) ilk kez yapılan bir şey değildir. İlk defa Weber tarafından dile getirilse de kavram Weber'den sonra çok farklı şekillerde uygulanmış ve dolayısıyla anlaşılması güç bir hal almıştır (Lilleker & Negrine, 2002). Avrupa Parlamentosu'nun kurumsallaşmasına genel bir bakış sunan ve altıncı dönem (2004-2009 arası) Avrupa Parlamentosu üyelerinin

biyografilerine dayanan nicel analiz (Beauvallet & Michon, 2010), parlamenter alana hâkim olan uzmanların ortaya çıkışının altını çizer. Bunu yaparken de Avrupa Parlamentosu'nun kurumsallaşma biçimlerini analiz etmek için güç sosyolojisinin araçlarından faydalanarak Weber'e başvurur. Sonraki araştırmalar da aynı konuyu benzer kavramlar üzerinden yürütmüştür. Ancak King (1981), yeni bir kavram önerisinde bulunarak "kariyer politikacıları" terimini ortaya atmıştır. Kariyer politikacıları güçlü mesleki bağlılık ve siyasi hırs ile ilişkilendirilse de ikili terimlerle düşünülmenin ötesinde güçlü bağlılık, dar mesleki geçmiş, dar yaşam deneyimi ve güçlü hırsır olarak dört temel boyut ile değerlendirilir. Eliassen ve Pedersen (1978) ise, siyasi profesyonelleşmeyi tanımlamak ve ölçmek için bir formül önererek sosyal statü niteliklerinin, yasama organında göreve gelmenin temel kriteri olarak yerini siyasi statü kaynaklarına bıraktığı hareketi incelemişlerdir. Bu kitap kapsamında "profesyonel politikacılar" kavramını kullandık ve kariyer politikacısı kavramının alternatif bir kavram olduğunu ifade ettik.

Bahsedilen çalışmalardan da görüleceği üzere siyasi profesyonelleşme Weber'in kavramsallaştırmasında temellense de siyasi profesyonelleşmeyi ölçmenin ve kavramsallaştırmanın farklı yolları vardır (Codato, 2017). Ancak siyasetin profesyonel bir kariyer olarak sürdürülmesine yönelik artan eğilimin tatmin edici doğrudan nicel göstergeleri yoktur. Dolaylı ölçütler arasında; milletvekillerinin parlamentoya ilk seçildikleri ortalama yaş, parlamentoda milletvekili olarak geçirdikleri ortalama süre, ne ölçüde uzman personel istihdam ettikleri ve siyasetin ağırlıklı profesyonel meslekleri haline gelme derecesi (Saalfeld, 1997) gibi faktörler yer alsa da her ülkenin özgün parlamento yapısını düşündüğümüzde bunların yanı sıra farklı göstergeler üzerinden de siyasi profesyonelleşmeyi değerlendirmek mümkündür. Ancak Yücekök (1983, s.49) parlamentoda hizmet süresinin

uzaması parlamentonun artan önemine ve prestijine işaret ettiği gibi esasında milletvekilliğinin profesyonel bir iş haline geldiğinin de bir göstergesi olduğunu özellikle belirtir.

Çoğu meslekte, kişi genellikle daha alt bir konumda başlar, görev tanımlarını öğrenir, gerekli becerileri, bilgileri ve mesleki referansları edinir, yeteneğini kanıtlar ve daha yüksek bir makama terfi eder. Ancak aynı şey bir meslek olarak siyaset için söylenemez. Her ne kadar diğerlerine kıyasla daha alışıldık ve daha çok kat edilen yollar olsa da vekillerin toplumun her kesiminden geldiği bir gerçektir. Milletvekillerinin deneyimlerinin ve mesleki geçmişlerinin çeşitliliği aynı zamanda parlamentoya çok çeşitli beceri, bilgi ve uzmanlık getirdikleri anlamına gelir (Ting, 2016, ss.16-17).

Siyasi alanda mevcut meslekler siyaset bilimi, kamu yönetimi ve sosyoloji başta olmak üzere birçok alanda incelenmiştir. Türkiye’de meslek ve siyaset ilişkisi bazı çalışmalarda spesifik olarak milletvekilleri üzerinden araştırılmıştır. Özkökeli (2010) I. Dönem TBMM’deki polis kökenli milletvekillerini incelemiştir. Polis kökenli milletvekillerinin hayatını ve meclis faaliyetlerini ele almıştır. Polis kökenli milletvekilleri polislik ve asayiş ile ilgili konularda önerge, teklif ve sözlerle öne çıkmışlardır. Onlar ayrıca emniyet mensubu olmaları nedeniyle özellikle asayiş konularında tecrübe ve birikimlerini meclise yansıtarak diğer milletvekillerinden ayrılmışlardır. Özüçetin (1998) de Birinci Millet Meclisi’nde öğretmen ve öğretim görevlisi kökenli milletvekillerini tanıtmak amacıyla bir çalışma yapmış ve bu milletvekillerinin eğitim öğretim kurumlarındaki önemini vurgulamıştır. Aydın (1998) benzer şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin birinci döneminde görev yapan sağlık mensupları meslek grubu içerisinde yer alan şahıslardan bir kısmını tarihi bir perspektifle incelemiş ve milletvekillerinin faaliyetleri, fikirleri, eserleri hakkında bir çalışma ortaya çıkarmıştır. Tüm bu

çalışmalar bize farklı meslek kökenlerinin siyasetteki konumu ve faaliyetleri hakkında fikir verse de siyaset alanında köken mesleğin önemine, siyaset ve meslek ilişkine ve bu bağlamda siyasette profesyonelleşmeye bir bakış kazandırmamıştır.

Milletvekilleri, belediye meclis üyeleri, belediye başkanları ve bazı siyasi parti yetkililerine kıyasla kamusal görünürlükleri fazla olması dolayısıyla diğer siyasi mesleklerden ayrışır. Fakat köken meslekleri, kariyerleri ve profesyonelleşme süreçleri Türkiye özelinde hiç incelenmemiştir. Bu araştırma bir meslek olarak siyasete odaklanarak siyasette profesyonelleşmeyi ele alır. Siyasette profesyonelleşmeyi bireysel ve toplumsal düzeyde açıklama çabasıdır. Araştırmanın temel kaygısı, siyasetin meslek olarak ediniminde, köken mesleklerin etkisini, TBMM'nin sosyal kompozisyonunun değişimini ve bu süreçteki profesyonelleşme ilişkilerini aydınlatmaktır.

Türkiye'de bazı milletvekillerinin uzun yıllar mecliste görev yapma durumuna rahatlıkla rastlanabilir. Parlamentoda kısa dönem görev yapma ve yüksek yenilenme oranı, yenilik ve daha fazla kişinin şans bulması anlamına gelse de uzmanlaşmış ve profesyonelleşmiş parlamenterlerin azlığı anlamına da gelir. Bu durum zamanla oluşacak bilgi aktarımını azaltır ve emek maliyetini artırır. Türkiye'de parlamentonun profesyonelleşmesinin ve profesyonelleşmemesinin aydınlatılması, bilgi aktarımının sağlanarak süreklilik kazanılması hususunda önemlidir. TBMM uzun dönemler milletvekilliği yapmış birçok kişiye sahiptir. Bu nedenle profesyonelleşme örüntülerinin detaylı şekilde analiz edilmesi gerekir.

Literatürde küresel olarak siyasetin giderek bir meslek haline geldiği hususunda bir uzlaşma mevcuttur (N. Allen vd., 2020; Beauvallet, & Michon, 2010; Borchert, 2003; Borchert, & Stolz, 2014; Cairney, 2007; Coghill Ken, 2016; Costa, & Kerrouche, 2009; Cotta, & Best, 2000; Liñeira, & Muñoz, 2018; Mancini,

1999; Mattozzi, & Merlo, 2008; King, 1981). Siyasetin meslekleşmesi ulusal olarak spesifik bir profesyonelleşmenin sonucudur. Güncel araştırmalara göre, siyasette profesyonelleşme küresel bir eğilim olsa da konu Türkiye’de henüz yeterince ele alınmış değildir.

Okuduğunuz bu araştırmanın problematiği milletvekillerinin sosyal kompozisyonunu da içerecek şekilde Türkiye’de son kırk yılda milletvekilliğindeki profesyonelleşme düzeyi hakkındadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemine dayanarak geniş analizler yapılmıştır. Bu bağlamda bulguların klasik siyaset bilimi açıklamalarından farklı olacağı öngörülebilir.

Kitleler arasında siyasete duyulan ilgi ve siyasi faaliyetler arttıkça profesyonelleşme de artma eğilimi gösterebilir. Bu hareketlilik yeni nitelikler talep eder. Sosyal statünün yerini siyasi statüye bırakmasıyla birlikte bir geçiş yaşanır ve siyasete katılım yalnızca ayrıcalıklı bir kesimin elinde tutulamaz hale gelir. Böylece siyasete katılım olanakları ve yasama organındaki baskı artar. Bu tepki profesyonelleşmeyi doğurur. Böylece mecliste uzun yıllar görev yapan milletvekilleriyle karşılaşma olasılığımız artar. Dolayısıyla nicel verileri analiz ederken meclisteki görev süresini diğer birçok gösterge ile okumak gereklidir. Okuduğunuz çalışma siyasette geçirilen sürenin uzunluğunu bir kriter olarak kullanarak siyasi profesyonelleşme olgusunu ölçmeye çalışmıştır.

Parlamento üyelerinin ciddi bir oranı siyaseti ciddi bir kariyer olarak sürdürmeyi kolaylaştıracak türden mesleklere sahip olduğu görülmektedir. Bu durum siyasete önemli bir bağlılık duyan milletvekillerinin sayısının da artmış olacağına işaret eder. O zaman King’in, (1981) dediği gibi iki ihtimal karşımızdadır: Ya insanlar belirli bir mesleğe, siyasette kariyer yapmalarına yardımcı olacağı inancıyla girmiş olacaklar ya da başka bir nedenle girdikleri mesleğin daha sonraki bir aşamada siyasetin doğal ve cazip bir sonraki adım olduğunu keşfetmiş olacaklardır.

Türkiye’de “çekirdekten siyasetçiler” haricinde genellikle ikinci durumun yani bir seçimle elde edilen mesleğin daha sonraki aşamada siyasette yer almak için işlevsel olabileceği düşüncesi- nin yaygın olduğu söylenebilir.

Uluslararası literatürde oldukça fazla çalışılan profesyonelleşme ve siyasi profesyonelleşme Türkiye bağlamında çalışılmamıştır. Türkiye’de TBMM’de milletvekilliği gibi yüksek bir makama ulaşan kişilerin sosyal geçmişlerine odaklanan en kapsamlı çalışma Frey (1965) tarafından çok eski bir tarihte, 1965 yılında yapılmıştır. 1920’den 1957’ye kadarki ilk 10 hükümeti ve parlamentoya seçilen milletvekillerini inceleyen bu çalışma eski olmasına rağmen önemlidir. Buna ek olarak Türk siyasi elitleri arasında yüksek düzeyde bir “sosyal homojenlik” (Arslan, 1999) tespit edilmiştir. Çoğunun üst-orta veya üst sınıf bir sosyal statüye sahip olduğu bulgulanmıştır. Bunlardan farklı olarak yine milletvekilleri üzerine bazı araştırmalar olsa da (Açıkel, 2009; Aka, 2018; Altan, 2017; Arslan, 1999; Başar, 2020; Ertem, 2010; Kocapınar Yıldırım, 2018; Mertoğlu, 2020; Turhan, 2010; Zeyrekli Yaş, 2022) bunlar siyasetin meslek olarak edinimi ve siyasi profesyonelleşme ile ilintili değildir. Bu çalışmalar genellikle milletvekillerinin toplumsal özellikleri ve sosyal profilleri, milletvekili seçilme yeterlilikleri, milletvekillerinin siyasi alana bakışı gibi konular etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla araştırmada literatürdeki mevcut bu boşluğu doldurmayı hedefledik. Bu çalışma sayesinde daha önce üzerinde yeterince durulmamış bir olgu olarak siyasi profesyonelleşmeye dair teorik tartışmaları bir bütün olarak ele aldık ayrıca nicel veriler kullanılarak alanı geniş bir perspektifle değerlendirdik. Bu bağlamda henüz sosyolojik olarak derinlemesine ve ampirik verilerle çalışılmamış olan meslek olarak siyasetin mevcut durumunu ortaya çıkardık. Ancak araştırmanın nicel analizle gerçekleştirildiği ve milletvekili biyografilerinden elde edilen verilere dayandığı gerekçesiyle sınırlılıklarının olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Siyasette Profesyonelleşmeyi Nicel Verilerle Anlamak

Nicel araştırmada araştırma problemini açıklamak için değişkenler arası ilişkiler veya genel eğilimler betimleme yoluyla ele alınır (Creswell, 2020). Bu sayede ele alınan olgu nicel göstergelerle açıklanır. Okuduğunuz bu araştırmada TBMM üyelerinin biyografilerine dayanarak nicel analiz yaptık ve parlamenter alana hâkim olan profesyonellerin ortaya çıkışının altını çizdik. Aynı zamanda siyasetin bir uğraştan ziyade bir meslek olarak icra edilmeye başladığını iddia ettik. Bahsedilen profesyonelleşmeyi, ideolojik tercihlerin ya da yasal kuralların mekanik etkisinin bir sonucu olarak değil, sosyal ve mesleki süreçlerin bir ürünü olarak düşündük. Bu bağlamda siyasi temsil üzerine bir dizi inceleme yaptık. 1980 sonrasındaki tüm parlamento üyelerini, yani seçilmiş tüm vekilleri, analize dahil ettik. Siyasiler çoğu zaman bu şekilde incelenmezler ve incelendiklerinde de siyasi elitin bir kısmını kapsarlar.

Parlamento tarafından yayınlanan milletvekili profilleri, milletvekillerinin kariyerlerini incelemek için en isabetli başlangıç noktası olarak kabul edilir (Ting, 2016). Siyasetçilerin profesyonelleşmesini ölçmenin çeşitli göstergeleri mevcuttur. Milletvekilliğine ilk seçildikleri yaş (King, 1981), eğitim düzeyi ve türü, profesyonel meslek ve yeniden seçilen parlamento üyelerinin yüzdesi (Shibakovski 2015), milletvekili olarak geçirdikleri ortalama yıl sayısı (Saalfeld, 1997) bunlardan bazıları olarak kabul edilir. Bu araştırmada bahsi geçen tüm göstergeler kullanıldığı gibi milletvekilliğinde geçirdikleri gün sayısı, görev yaptıkları farklı parti sayısı, seçildikleri farklı il sayısı gibi ek göstergeleri profesyonelleşme ile ilişkilendirdik ve detaylı olarak inceledik.

Bu araştırma kapsamında nicel analizleri gerçekleştirirken aşağıdaki adımları uyguladık: